

Dariusz Półciwiartek

ORCID: 0000-0003-0910-4693

DOI:10.30657/pha.33.2021.11

(Zespół Szkół Licealnych w Leżajsku im. Bolesława Chrobrego

Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie Oddział w Przemyślu)

e-mail: polciwiartekdariusz@wp.pl

Udział ludowców powiatu niżańskiego w wyborach parlamentarnych w latach 1919–1928

Streszczenie

Na terenie powiatu w tym okresie działały główne partie chłopskie: PSL-Lewica, PSL „Piast”, PSL „Wyzwolenie”, Związek Chłopski [dalej: ZCh] i Stronnictwo Chłopskie [dalej: SCh]. Ludowcy powiatu niżańskiego w omawianym okresie mieli zawsze swojego przedstawiciela w parlamencie. Poszczególne partie chłopskie w czasie kampanii wyborczych zawzięcie rywalizowały ze sobą. W pierwszych wyborach do Sejmu Ustawodawczego zwycięstwo odniosła PSL-Lewica, a posłem z powiatu niżańskiego został wybrany Wojciech Marchut.

W wyborach do Sejmu I kadencji w 1922 r. do rywalizacji o mandaty sejmowe w powiecie stanęły aż cztery partie chłopskie: PSL „Piast”, PSL „Wyzwolenie”, PSL-Lewica i Chłopskie Stronnictwo Radykalne. Każde stronnictwo miało na liście po dwóch swoich przedstawicieli z powiatu. Ostatecznie zwycięstwo odniosło PSL „Wyzwolenie”, ale mandatu nie otrzymało ze względu na słaby wynik w innych powiatach okręgu. Posłem z powiatu niżańskiego został Marcin Socha z PSL „Piast”.

Jeszcze większe rozbitcie głosów chłopskich nastąpiło podczas wyborów do Sejmu II kadencji w 1928 r. Tym razem o mandaty w powiecie niżańskim rywalizowało pięć ugrupowań ludowych: PSL „Wyzwolenie”, Stronnictwo Chłopskie, PSL „Piast”, Związek Chłopski i Stojałowczycy. Zdecydowane zwycięstwo odniosło nowe ugrupowanie – powstałe dwa lata wcześniej SCh, a mandat ponownie uzyskał Marcin Socha, który przedtem wystąpił z PSL „Piast” i przeszedł do SCh. Ugrupowanie Witosa poniosło zdecydowaną klęskę. Mogło się to wiązać głównie z przejściem Sochy i jego zwolenników do SCh.

W wyborach do Sejmu III kadencji w 1930 r. lista Centrolewu, w skład której wchodziły partie ludowe, została ostatecznie unieważniona i chłopi nie mogli tym razem zagłosować na „swojego” przedstawiciela.

Kampania wyborcza przyczyniała się do dużej aktywności poszczególnych ugrupowań chłopskich i głównych działaczy oraz ich kandydatów. Był to czas, gdy

ludność mogła szerzej poznać program danego stronnictwa ludowego i jego liderów. Po wyborach działalność polityczna zdecydowanie osłabła.

Słowa kluczowe:

Wojciech Marchut, Marcin Socha, PSL-Lewica, PSL „Piast”, Stronnictwo Chłopskie, Związek Chłopski.

Odzyskanie niepodległości stanowiło dla narodu polskiego wydarzenie o ogromnym, epokowym wręcz znaczeniu. Sprawą kluczową dla odrodzonego państwa było przeprowadzenie wyborów parlamentarnych. 28 listopada 1918 r. rząd Jędrzeja Moraczewskiego wydał dwa kluczowe dekrety dotyczące wyborów: ordynację wyborczą oraz określenie daty wyborów (na 26 stycznia 1919 r.) i okręgów wyborczych¹. Doświadczenie polityczne stronnictw chłopskich działających legalnie w Galicji, zdobyte podczas wyborów do Sejmu Krajowego i parlamentu austriackiego, zostało odpowiednio spożytkowane w odrodzonej Polsce.

Partie chłopskie w II Rzeczypospolitej odgrywały kluczową rolę w życiu politycznym. Wynikało to głównie z sytuacji demograficznej, bowiem ludność wiejska stanowiła ponad połowę populacji. W roku 1921 Polska liczyła 24,7 mln obywateli, z czego aż 20,8 mln, czyli 76% ogółu ludności, zamieszkiwało na wsi. Ten aspekt zdecydowanie predysponował chłopów do odgrywania wiodącej roli w życiu państwa². W powiecie niżańskim mieszkało na wsi jeszcze więcej ludności, bo aż 84%³. Można śmiało powiedzieć, że powiat był typowo rolniczy. Działające na wsi partie chłopskie starały się za wszelką cenę przyciągnąć ludność do swojego programu oraz zasilić stronnictwo kolejnymi członkami.

Powiat niżański zasługuje na uwagę, gdyż w omawianym okresie działały tam najważniejsze stronnictwa chłopskie (PSL „Piast”, PSL-Lewica, Chłopskie Stronnictwo Radykalne, PSL „Wyzwolenie”, Stronnictwo Chłopskie, Związek Chłopski)⁴. Natomiast wybory do parlamentu były tym czasem, w którym rywalizacja i końcowe wyniki pozwalały wskazać, kto ma „pierwszeństwo” na wsi.

Wybory do Sejmu Ustawodawczego

Powiat niżański, wraz z powiatem tarnobrzeskim i kolbuszowskim, został przydzielony do okręgu nr 44. Już w listopadzie doszło do ostrej walki wyborczej. Terenem wyjątkowym takiej walki był region określany jako „Republika Tarnobrzeska”, gdzie działali ks. Eugeniusz Okoń i Tomasz Dąbal. W kampanii wyborczej wystartowali z radykalnym programem, który miał przyciągnąć do nich chłopów. Opowiadali się m.in. za natychmiastowym przeprowadzeniem reformy rolnej w drodze wyłączenia obszarników przez państwo, zbudowanie „republiki ludowej”, której oparciem miał być „sejm chłopski”⁵.

¹ A. Garlicki, *Drugiej Rzeczypospolitej początki*, Wrocław 2002, s. 57.

² J.R. Szaflik, *Ruch ludowy w okresie Drugiej Rzeczypospolitej [w:] Życie polityczne w Polsce 1918–1939*, Wrocław 1985, s. 88.

³ *Rocznik Statystyki RP 1928*, Warszawa 1928, s. 11.

⁴ J. Borkowski, *Ludowcy w II Rzeczypospolitej*, cz. 1, Warszawa 1987, s. 275–316.

⁵ E. Walczak, *Chłopskie Stronnictwo Radykalne 1919–1928*, Warszawa 1991, s. 13–14.

18 grudnia 1918 r. ks. Eugeniusz Okoń, Tomasz Dąbal i Wojciech Marchut wydali w powiecie nizańskim odezwę, w której najostrzej zaatakowano Zygmunta Lasockiego, określając go „największym wrogiem chłopów” i „żydowskim hrabią”. Krytykowano zarządzone przez Polską Komisję Likwidacyjną [dalej: PKL] przymusowy pobór do wojska, opowiadając się za zaciągami ochotniczym, ewentualnie za poborem uchwalonym przez przyszły „sejm chłopski” lub „gdy nasz ludowy wódz Piłsudski zawezwie”. W odezwie obiecywano, że chłopscy posłowie uchwalą w Sejmie ustawę o przekazaniu chłopom ziemi obszarnej i lasów. Wzywano do wyborów nowych wójtów i powiatowych rad chłopskich, tak jak to miało miejsce w powiecie tarnobrzescim. Mieszkańców powiatu zapraszano na wiec, który miał się odbyć 1 stycznia 1919 r. w Nisku. Odezwa kończyła się słowami: „Niech żyje Polska Ludowa, chłopsko-robotniczy rząd w Warszawie, chłopski sejm i nasz kochany Naczelnik Piłsudski”⁶.

Ksiądz Okoń i Tomasz Dąbal nie zdecydowali się na wystawienie własnej listy, chociaż mieli duże oparcie w radykalnej grupie chłopów. Postanowili pójść do wyborów z PSL-Lewicą. Liczyli na doświadczenie i bazę polityczno-organizacyjną tego stronnictwa, natomiast ugrupowanie liczyło na wykorzystanie wielkiej lokalnej popularności ks. Okonia i Dąbala⁷.

1 stycznia 1919 r., jak zapowiadano wcześniej, doszło do wiecu wyborczego w Nisku, na który przybyć miało – według „Przyjaciela Ludu” – ok. 5000 włościan ze wszystkich niemal gmin powiatu nizańskiego. Wiec zagał kandydat na posła Wojciech Marchut z Woliny. Po wybraniu prezydium głos zabrał Władysław Okoń z Radomyśla, brat ks. Okonia, który przedstawił cel zgromadzenia i usprawiedliwił nieobecność ks. Okonia i Tomasza Dąbala⁸.

19 stycznia 1919 r. „Przyjaciel Ludu” opublikował listy kandydatów PSL-Lewicy do Sejmu Ustawodawczego. W okręgu nr 44, w którym był powiat nizański, lista przedstawiała się następująco:

1. ks. Eugeniusz Okoń, ksiądz,
2. Tomasz Dąbal, rolnik, publicysta, Sobów, pow. Tarnobrzeg,
3. Franciszek Krępa, rolnik, młynarz, Padew, pow. Mielec,
4. Jan Sudoł, rolnik, Lipnica, pow. Kolbuszowa,
5. Wojciech Marchut, rolnik, Wolina, pow. Nisko,
6. Jan Rządcki z Rzędzianowic, rolnik, pow. Mielec⁹.

Druga partia chłopska działająca w powiecie nizańskim – PSL „Piast” miała zdecydowanie mniejsze poparcie na tym terenie. W kampanii wyborczej główną kwestią była sprawa reformy rolnej. Odezwa przedwyborcza „Piasta” głosiła, że ziemia musi stać się własnością tych, którzy na niej pracują. Zarazem program wyborczy stronnictwa zdecydowanie odrzucał wszelką myśl o upaństwowieniu ziemi, stojąc na gruncie nienaruszalności chłopskiej własności, która dla chłopów była niemalże święta. Kampanię wyborczą prowadzono w sposób zorganizowany. Na czele sztabu wyborczego PSL „Piast” stanęli: Wincenty Witos, Jan Bryl i Józef Rączkowski. Do akcji

⁶ H. Cimek, *Tomasz Dąbal 1890–1937*, Rzeszów 1993, s. 54.

⁷ E. Walczak, *Chłopskie Stronnictwo...*, s. 18.

⁸ *Walka przedwyborcza, „Przyjaciel Ludu”*, nr 2 z 12 stycznia 1919, s. 11.

⁹ D. Półćwiartek, *Ruch ludowy w województwie lwowskim w latach 1919–1939*, Rzeszów 2009 (praca doktorska znajdująca się w Bibliotece Uniwersytetu Rzeszowskiego), s. 53.

zmobilizowany został cały aktywny stronnictwa¹⁰. Lista kandydatów PSL „Piast” w tym okręgu przedstawiała się następująco:

1. Andrzej Kędzior, urzędnik z Mielca,
2. Zygmunt Lasocki, dr praw, urzędnik z Tarnobrzega,
3. Jakub Kosek, rolnik z Dzikowa, pow. Tarnobrzeg,
4. Ludwik Ślusarczyk, rolnik z Zarzecza, pow. Nisko,
5. Jan Rychel, rolnik ze Skwierzyna, pow. Tarnobrzeg,
6. Tomasz Bik, rolnik z Młodochowa, pow. Mielec¹¹.

Ostatecznie wyniki wyborów dały w powiecie zdecydowane zwycięstwo PSL-Lewicy. W całym powiecie stronnictwo to zdobyło 13 885 głosów, a PSL „Piast” poparło zaledwie 1580 wyborców. Procentowo przedstawiało się to następująco: 77,70% dla PSL-Lewicy i 8,84 dla PSL „Piast”. Tomasz Sagan wspomina, że w dniu głosowania chłopci z Jeżowego solidarnie oddawali głosy na listę nr 2 [PSL-Lewica – przyp. DP]¹². Podobne poparcie stronnictwo uzyskało w Pysznicy – 89%, Łętowni – 86%, Nisku – 71% i Kamieniu – 63%¹³. Tak duże poparcie dla listy PSL-Lewicy przełożyło się w okręgu na 5 mandatów, a posłem z powiatu nizańskiego został Wojciech Marchut¹⁴.

Wiece i zgromadzenia były w tym okresie popularnym i powszechnie stosowanym środkiem agitacji politycznej. Przez cały rok 1919 ks. Eugeniusz Okoń i Tomasz Dąbał prowadzili agitację na rzecz tworzącego się stronnictwa. Ciekawy wiec w Kamieniu wspomina Konstanty Radomski: „(...) gdy w 1919 roku zjechała do naszej wsi cała grupa posłów, na czele z Okoniem, Dąbałem i innymi posłami z tego ugrupowania, zebrały się tłumy z okolicznych wsi, jak Jeżowe, Łętownia, Łowisko i Cholewiana Góra, na placu naszej targowicy pod gołym niebem. Ks. Okoń z Dąbałem wygłosili mowy polityczne z nakreśleniem programu ich stronnictwa i wynikami dotychczasowej działalności w Sejmie, pozostali zaś posłowie Marchut i Krępa odczytywali wnoszone rezolucje. Podczas wygłaszania przez ks. Okonia mowy, kościelnym zwyczajem dzwonił południe, a część starszych chłopów zdjęła kapelusze, by zmówić modlitwę, wtedy ks. Okoń, jak to już zwykł czynić w podobnych okolicznościach, krzyknął, by nakryli swe głowy, bo ten dzwonił nie na Anioła Chłopski, lecz na Anioła Pański dzwoni...!”¹⁵.

Wpływy ks. Okonia i powstałego w 1920 roku Chłopskiego Stronnictwa Radykalnego na wsi nizańskiej stopniowo malały, a urządzane przez niego demagogiczne wiece, na których wiele obiecywał, ale niczego nie dokonał, sprowadziły je wkrótce prawie do zera¹⁶.

W końcowej fazie Sejmu Ustawodawczego na scenie politycznej pojawiły się w powiecie nizańskim nowe partie chłopskie. Pierwszą z nich była Lewica PSL, któ-

¹⁰ J.R. Szaflik, *Polskie Stronnictwo Ludowe Piast 1926–1931*, Warszawa 1970, s. 17-18.

¹¹ *Nasi kandydaci na posłów do Sejmu*, „Piast”, nr 3 z 19 stycznia 1919, s. 3-4.

¹² Archiwum Państwowe w Rzeszowie [dalej: APRZ], zespół: Wspomnienia Tomasza Sagana, sygn. 787, s. 4.

¹³ J. Jachymek, *Polskie Stronnictwo Ludowe-Lewica 1913–1924*, Lublin 1991, s. 85.

¹⁴ T. Rzepecki, *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej 1919 roku*, Poznań 1920, s. 206.

¹⁵ Archiwum Zakładu Historii Ruchu Ludowego w Warszawie [dalej: AZHRL], zespół: Pamiętniki i wspomnienia, sygn. 103, K. Radomski, *Kronika założenia i rozwoju ruchu ludowego w Kamieniu*, s. 39.

¹⁶ *Ibidem*.

ra odłączyła się od PSL-Lewicy i zmierzała do połączenia się z PSL „Wyzwolenie”. Stopniowo wzmacniało się PSL „Piast”, a coraz bardziej traciło wpływy PSL-Lewica. Głównym organizatorem Lewicy PSL na tym terenie był Jan Puchalski, rolnik z Wólki Łętowskiej. Wojciech Marchut pozostał nadal przy Janie Stapińskim.

Wybory do Sejmu w 1922 roku

Wybory do Sejmu I kadencji zostały wyznaczone na 5 listopada 1922 r. Kończący swą pracę Sejm Ustawodawczy uchwalił 28 lipca ordynację wyborczą. Nowo wybrany Sejm miał się składać z 444 posłów, w tym 372 wybieranych w wielomandatowych okręgach wyborczych, natomiast 72 pochodzić miało z tzw. list państwowych¹⁷.

Na skutek wielkiego rozbitcia w ruchu ludowym przez wzajemnie zwalczające się stronnictwa powstał wśród chłopów zamęt i dezorientacja. Chłopi żądali zjednoczenia stronnictw ludowych, wykonania reformy rolnej, natomiast każdy z przywódców twierdził, że tylko jego stronnictwo, gdy uzyska większość, zdolne jest zaspokoić żądania chłopów¹⁸. Tym razem w powiecie rywalizowały ze sobą cztery stronnictwa chłopskie, przy czym właściwie liczyły się trzy z nich: PSL „Piast”, PSL „Wyzwolenie” Lewicy Ludowej i PSL-Lewica.

PSL „Piast” stosunkowo wcześniej rozpoczęło przygotowania do wyborów. W pierwszym etapie rozglądano się za ewentualnym sojusznikiem. Działacze „Piasta” chcieli wejść w porozumienie z PSL „Wyzwolenie”, tamci jednak odmówili, mając w pamięci doświadczenie z roku 1919, kiedy to po przejściowym „zjednoczeniu” część działaczy pozostała w „Piaście”. Ponadto „Wyzwolenie” swoją decyzję uzasadniało znacznymi różnicami programowymi między obu stronnictwami. Przejściowym rezultatem zabiegów „Piasta” było jedynie krótkotrwałe porozumienie z PSL-Lewica¹⁹. Przyczyną „rozejścia się stronnictw” była prawdopodobnie sprawa mandatów²⁰.

Przez cały wrzesień odbywały się w poszczególnych powiatach zebrania delegatów gminnych organizacji „Piastowców” w celu wyboru kandydatów na posłów do Sejmu. Często zgromadzeniom przewodniczył delegat Zarządu Okręgowego [dalej: ZO] PSL. Do takiego zebrania doszło także w Nisku. Wysunięto dwie kandydatury: Ludwika Ślusarczyka, który otrzymał 26 głosów, i Marcina Sochy, którego poparło 32 delegatów²¹, i on ostatecznie został kandydatem powiatu nizańskiego wraz z wysuniętym w późniejszym czasie Sebastianem Reinerem.

Bardzo energicznie w kampanię wyborczą na terenie powiatu nizańskiego włączyła się nowa formacja polityczna, oderwana od PSL-Lewicy – Lewica Ludowa PSL, która postanowiła wejść w porozumienie wyborcze z PSL „Wyzwolenie”. Jednym z głównych działaczy na terenie powiatu był Jan Puchalski z Wólki Łętowskiej, który wszedł do zarządu Wojewódzkiej Rady Chłopskiej²². Krótco po zjeździe rzeszowskim,

¹⁷ A. Ajnenkiel, *Parlamentaryzm II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1975, s. 177-178.

¹⁸ APRz, zespół: *Wspomnienia Tomasza Sagana...*, s. 4.

¹⁹ J.R. Szaflik, *Polskie Stronnictwo Ludowe...*, s. 30.

²⁰ *I znowu – rozbitcie! Stapińczycy idą do wyborów oddzielnie*, „Piast”, nr 40 z 1 października 1922, s. 1.

²¹ „Piast”, nr 40 z 1 października 1922, s. 16.

²² J. Jachymek, *Polskie Stronnictwo...*, s. 122.

na wiecu zwołanym 10 września 1922 r. w Nisku, w swoim wystąpieniu mocno podkreślił, że „nic nie możemy mieć wspólnego ze Stapińskim, ale mamy nowego prezesa, dr. Putka”²³. W kolejnych dniach były organizowane przez Puchalskiego kolejne wiece w poszczególnych miejscowościach powiatu, a przy okazji zakładane gminne rady chłopskie. Oprócz Puchalskiego, kandydatem z listy Lewicy PSL został Józef Karaś.

PSL-Lewica, idąc do wyborów osłabiona ostatnim rozbiem, główne ostrze ataku skierowała na PSL „Wyzwolenie”: „(...) Putek, Sanojca, Sejb i Bochenek to żadne stronnictwo, to grupka warchołów, którzy nie mają na myśli zjednoczenia ludu, a jego rozbięcie”²⁴. Kandydatem z jej list został dotychczasowy poseł Wojciech Marchut²⁵.

Powiat niżański został tym razem przydzielony do okręgu wyborczego nr 47 wraz z powiatami: rzeszowskim, jarosławskim, przeworskim i łańcuckim. Z całego powiatu na listach stronnictw chłopskich zostało wystawionych ośmiu kandydatów, w tym 5 chłopów i jeden robotnik oraz dwóch chłopów na innych listach (Jan Chmura z Wólki Tanewskiej z listy Chrześcijańskiego Związku Jedności Narodowej oraz Antoni Sroka z Łętowni z listy kandydatów powiatowych bezpartyjnych). Wśród kandydatów znaleźli się jeszcze: Karol Bajak, robotnik rolny z Niska z listy PPS, ks. Leonard Lasocki z Rudnika z listy Chrześcijańskiego Związku Jedności Narodowej i Jan Chmielowski, kandydat adwokacki z Rudnika z listy kandydatów powiatowych bezpartyjnych²⁶. Oto jak przedstawiały się szczegółowo listy z poszczególnymi kandydatami:

Lista nr 1: PSL „Piast”

1. Andrzej Pluta, lat 53, rolnik, Szklary, pow. Rzeszów,
2. Jan Pieniążek, lat 41, rolnik, Mokra Strona, pow. Przeworsk,
3. Jan Sobek, lat 42, rolnik, Handzlówka, pow. Łańcut,
4. Bruno Gruszka, lat 41, rolnik, Skołoszów, pow. Jarosław,
5. Marcin Socha, lat 30, asystent kolejowy, Rudnik n/Sanem, pow. Nisko,
6. Andrzej Kuś, lat 37, dr filozofii, nauczyciel gimnazjalny, Rzeszów,
7. Wincenty Cieśliński, lat 35, rolnik, Krzeszowice, pow. Przeworsk,
8. Jan Mach, lat 30, rolnik, Grodzisko Górne, pow. Łańcut,
9. Michał Prymon, lat 33, rolnik, Wiązownica, pow. Jarosław,
10. Stanisław Lis, lat 48, rolnik, Bratkowice, pow. Rzeszów,
11. Tomasz Słomiany, lat 34, rolnik, Rozbórz, pow. Przeworsk,
12. Sebastian Reiner, lat 51, rolnik, Kłyżów, pow. Nisko,
13. Wojciech Małek, lat 33, rolnik, Jagiełka, pow. Przeworsk.

Lista nr 3: PSL „Wyzwolenie” i Lewicy Ludowej

1. Józef Putek, dr praw, lat 30, Choczniak, pow. Wadowice,
2. Jan Tepper, lat 44, nauczyciel, Strażów, pow. Łańcut,
3. Bolesław Koszacki, lat 46, rolnik i rzemieślnik, Leżajsk, pow. Łańcut,
4. Jan Puchalski, lat 40, Wólka Łętowska, pow. Nisko,

²³ *Walka przedwyborcza*, „Chłopski Sztandar”, nr 4 z 24 września 1922, s. 6.

²⁴ J. Jachymek, *Polskie Stronnictwo...*, s. 125.

²⁵ *Ibidem*, s. 125-129.

²⁶ APRz, zespół: 875, Okręgowa Komisja Wyborcza w Rzeszowie, sygn. 4, Afisze Okręgowych Komisji Wyborczych w Rzeszowie i Lwowie 1922, s. 4.

5. Jakub Piórkowski, lat 40, rolnik, Sietesz, pow. Przeworsk,
6. Jerzy Hudź, rolnik, lat 39, sekretarz gminy, Korzenica, pow. Jarosław,
7. Stanisław Kozdrański, lat 49, rolnik, Miłocin, pow. Rzeszów,
8. Franciszek Puc, lat 31, rolnik, Cieszacin Mały, pow. Jarosław,
9. Piotr Malinowski, lat 27, rolnik, Żurawiczki, pow. Jarosław,
10. Józef Karaś, lat 25, kowal, Przędzel, pow. Nisko,
11. Michał Chmiel, lat 35, rolnik, Jarosław Przedmieście,
12. Andrzej Wojciechowski, lat 45, rolnik, Kramarzówka, pow. Jarosław,
13. Michał Kuduk, lat 46, Zarzecze, pow. Jarosław.

Lista nr 13: PSL-Lewica

1. Piotr Więcek, dr praw, lat 34, adwokat, Rzeszów,
2. Jan Sikora, lat 40, rolnik, Żołyńca, pow. Łańcut,
3. Wojciech Marchut, lat 56, były poseł, Wolina, pow. Nisko,
4. Józef Kud, lat 42, rolnik, Markowa, pow. Przeworsk,
5. Andrzej Kloc, lat 42, rolnik, Białostrzegi, pow. Łańcut,
6. Tomasz Stachurski, lat 43, rolnik, Budziwój, pow. Rzeszów,
7. Stanisław Sukiennik, lat 39, rolnik, Słocina, pow. Rzeszów,
8. Franciszek Bieńko, lat 35, rolnik, Dąbrówka, pow. Nisko,
9. Józef Miazga, lat 43, rolnik, Węgliska, pow. Łańcut.

Lista nr 26: kandydatów powiatowych bezpartyjnych

1. Jan Chmielowski, dr praw, lat 32, kandydat advokatury, Rudnik n/Sanem, pow. Nisko,
2. Antoni Sroka, lat 46, rolnik, Łętownia, pow. Nisko²⁷.

Poniższa tabela nr 1. przedstawia, jak głosowała ludność powiatu.

Analizując powyższe wyniki wyborów, można od razu zauważyć wielkie rozbięcie głosów na poszczególne stronnictwa chłopskie. Zwycięstwo w powiecie odniosło PSL „Wyzwolenie”, zdobywając 22,47% głosów. Na drugim miejscu uplasowało się PSL „Piast” – 20,90%. Dobry wynik uzyskało również PSL-Lewica, zdobywając 16,60% głosów. Całkowitą porażkę poniosło Chłopskie Stronnictwo Radykalne, na które głosowało zaledwie 0,36% uprawnionych.

Najlepszy wynik PSL „Wyzwolenie” uzyskało w Hucie Deręgowskiej – 96%²⁸ i Cisowym Lesie – 92%²⁹. Warto nadmienić, że ludność w tej wiosce oddała głosy tylko na listę PSL „Wyzwolenie” (133) i na listę żydowską (11 głosów). Duże poparcie stronnictwo uzyskało także w Nowym Narcie – 86%. W południowej części powiatu, skąd pochodził Jan Puchalski, PSL „Wyzwolenie” otrzymało także duże poparcie – w Wólce Łętowskiej 73%³⁰ i w Łętowni 71%. Były jednak wioski, gdzie ludność nie

²⁷ *Ibidem*, s. 4.

²⁸ APRz, zespół: 875, Okręgowa Komisja Wyborcza w Rzeszowie, sygn. 11, Protokoły z posiedzeń, czynności i głosowania obwodowych komisji wyborczych, powiat Nisko 1922, s. 73.

²⁹ *Ibidem*, s. 44.

³⁰ *Ibidem*, s. 384.

Tabela 1. Zestawienie wyników głosowania podczas wyborów w 1922 roku

Miejscowości	Liczba mieszkańców ogółem	Liczba głosów ważnych ogółem	Liczba głosów oddanych na poszczególne listy							
			PSL „Piast”	PPS	PSL „Wyzwolenie” i „Lewica Ludowa”	Chrześcijański Związek Jedności Narodowej	PSL-Lewica	Chłopskie Stronnictwo Radykalne	Zjednoczenie stronnictw narodowo-żydowskich	Lista ludowców bezpartyjnych
Powiat Nisko	60925	19261	4026	1232	4328	3120	3198	70	1637	887
Nisko	5103	1306	11	485	109	152	129	–	182	4
Rudnik	2959	1147	282	54	2	380	2	–	408	16
Ulanów	2192	1109	3	–	3	615	36	–	441	–
Bojanów	1126	382	210	3	52	26	5	–	57	–
Cholewiana Góra	1316	303	236	–	19	20	–	–	20	6
Jeżowe	4818	1109	3	6	463	514	–	–	78	42
Kamień	4744	955	370	–	351	110	29	12	51	15
Kłyżów	1466	493	133	5	24	24	294	–	9	–
Kopki	1238	429	137	17	117	92	–	–	7	56
Łętownia	2136	573	17	3	405	86	12	–	34	16
Pławo	1582	376	178	121	1	21	20	15	8	–
Przędzel	1531	676	6	134	27	4	475	–	14	10
Przyszów Kameralny	1647	337	183	5	28	6	77	–	2	–
Pysznica	2437	769	54	88	3	91	435	4	71	–
Stany	1413	458	391	7	1	31	–	–	19	–
Zarzecze	1512	494	202	23	181	17	47	4	15	–
Gminy pozostałe	23705	8345	1610	281	2542	931	1637	38	221	722

Źródło: Statystyka Polski. Statystyka wyborów do Sejmu i senatu odbytych 5 i 12 listopada 1922 r., t. VIII, Warszawa 1926.

oddała na stronnictwo ani jednego głosu, m.in. w Dąbrowicy, Dąbrówce, Domostawie, Golcach, Maziarni czy Wólce Bielińskiej³¹.

Zdecydowane zwycięstwo PSL „Piast” odnotowano w Stanach – 85% głosów. Dużym poparciem cieszyło się to stronnictwo także w: Cholewianej Górze – 78%, Jarocinie – 76% i Bielińcu – 73%. W Maziarni spośród partii chłopskich głosy zdobyli tylko „Piastowcy” – 51%³². Choć stronnictwo uzyskało mandat, były w powiecie miejscowości, w których wyborcy nie oddali na „Piasta” ani jednego głosu (Cisowy Las, Huta Deręgowska, Jeżowe z przysiółkami)³³.

Trzecie ugrupowanie – PSL-Lewica cieszyło się największym poparciem w Domostawie, zdobywając 83% głosów. Nieco gorszy wynik uzyskało w: Borkach – 78%, Kurzynie Wielkiej – 76%, Dąbrowicy – 71% oraz w Katach³⁴ i Przędzlu – po 70%.

Głosy oddane w powiecie dowiodły, że przeminął już czas, gdy ludność wspierała powszechnie ks. Okonia. Najlepszy wynik jego partia odnotowała w Golcach, uzyskując 16% poparcia³⁵.

Zwycięstwo PSL „Wyzwolenie” nie przełożyło się na pełny sukces tego stronnictwa, gdyż mandatu poselskiego nie zdobyło, a wynikało to ze słabszego wyniku w innych powiatach okręgu 47. Biorąc jednak pod uwagę fakt, że ugrupowanie rozpoczęło dopiero działalność polityczną, to na pewno mogło z nadzieją patrzeć w przyszłość. Mandat poselski w powiecie nizańskim zdobył Marcin Socha z PSL „Piast”. Stronnictwo to mogło mówić o znacznym wzroście swoich wpływów w porównaniu z poprzednimi wyborami. Wszystkie stronnictwa chłopskie zdobyły w powiecie 60,33% głosów, co oznacza, że jego społeczeństwo w zdecydowanej większości poparło partie ludowe. Jeszcze większe poparcie otrzymały partie chłopskie, gdy wziąć pod uwagę tylko wyniki z okręgów wiejskich – tam cieszyły się poparciem 70,35% wyborców, natomiast w trzech miastach powiatu: Nisku, Rudniku i Ulanowie stronnictwa chłopskie zdobyły zaledwie 16,19% głosów.

Jeszcze podczas I kadencji Sejmu powstała nowa partia chłopska: Związek Chłopski, utworzony w Rzeszowie w maju 1924 r. w następstwie odejścia 14 posłów z PSL „Piast” (w tej grupie znalazł się poseł powiatu nizańskiego Marcin Socha) i z PSL-Lewica. Głównym organizatorem kół wiejskich w powiecie był poseł Socha. W styczniu 1926 roku, z połączenia ZCh i zwolenników Jana Dąbskiego, którzy zostali wykluczeni ze Związku Polskich Stronnictw Ludowych „Wyzwolenie” i „Jedność Ludowa”, powstało Stronnictwo Chłopskie. W drugiej połowie 1927 roku Jan Stapiński popadł w konflikt z władzami SCh z powodu niezbyt lojalnego stosunku do rządu i prowadzenia samodzielnej polityki, często niezgodnej z taktyką ZG SCh. Stapiński, który uważał, że najważniejszym zadaniem partii było pełne poparcie Józefa Piłsudskiego podczas nadchodzących wyborów, został w grudniu 1927 roku wykluczony ze Stronnictwa³⁶. Przed zbliżającymi się wyborami SCh odgrywało wiodącą rolę w powiecie nizańskim.

³¹ *Ibidem*, s. 51-380.

³² *Ibidem*, s. 51-206.

³³ *Ibidem*, s. 43-104.

³⁴ *Ibidem*, s. 23-168.

³⁵ *Ibidem*, s. 66.

³⁶ S. Lato, *Ruch ludowy wobec sanacji*, Rzeszów 1985, s. 133-134.

Wybory do Sejmu II kadencji w 1928 roku

Kampanię wyborczą stronnictwa ludowe zainaugurowały już pod koniec 1927 roku. W powiecie niżańskim, podobnie jak w ostatnich wyborach, o głosy ubiegały się cztery ugrupowania chłopskie: PSL „Piast”, PSL „Wyzwolenie”, Stronnictwo Chłopskie i Związek Chłopski. Tym razem PSL „Piast” postanowił pójść do wyborów w porozumieniu Chrześcijańską Demokracją i przyjął oficjalną nazwę: Polski Blok Katolicki PSL „Piast” i Chrześcijańskiej Demokracji. Porozumienie to nie u wszystkich działaczy znalazło poparcie. PSL „Piast” liczył na to, że zapewni ono wsparcie ze strony katolickiego duchowieństwa, jednak – jak się później okazało – poparcie otrzymała głównie endecja i Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem [dalej: BBWR]³⁷.

Kampania wyborcza podczas tych wyborów różniła się zasadniczo od wyborów w latach 1919 i 1922. Do ostrej, jak zawsze, walki politycznej pomiędzy poszczególnymi ugrupowaniami politycznymi włączyła się teraz administracja państwowa, popierająca BBWR. Jan Sudoł wspominał: „O ile w pierwszych wyborach [w 1922 r. – przyp. DP] była całkowita wolność zdawałoby się demokratyczna – na wsiach można było wszystko mówić, nie było policji, szpicli – o tyle w drugich wyborach panowie pokazali swoje pazurki. Zrobili szaloną nagonkę na kandydatów na posłów, szczególnie chłopskiego i robotniczego pochodzenia. Na wiecach było pełno szpicli, policjantów, którzy notowali wystąpienia pojedynczych mówców”³⁸. Wieś w zdecydowanej większości popierała ugrupowania chłopskie. Tomasz Sagan wspomina, że BBWR miał problem ze zorganizowaniem wiecu przedwyborczego w Jeżowem, który został ostatecznie zdominowany przez ludowców popierających PSL „Wyzwolenie” i Sch. Mówcy potępili politykę sanacji i samego Józefa Piłsudskiego. Wiec ten był początkiem odwrótu tutejszych ludowców od Piłsudskiego i pokładanych w nim uprzednio nadziei³⁹.

Bardzo aktywnie w akcję wyborczą włączył się PSL „Wyzwolenie”. 21 stycznia 1928 r. obradował w Krośnie zjazd wojewódzki delegatów z okręgów wyborczych nr: 46, 47, 48, 49, 50 i 51 pod kierownictwem delegata ZG, dr. Józefa Putka. Zjazd zatwierdził kandydatury do Sejmu z poszczególnych okręgów wyborczych. Podczas tego zjazdu doszło także do wybrania pełnomocników tychże list i zostały ustalone szczegóły akcji wyborczej na terenie województwa lwowskiego⁴⁰. W powiecie niżańskim PSL „Wyzwolenie” wystawiło Teofila Piłata⁴¹. W lutym ugrupowanie zorganizowało w różnych częściach powiatu 13 wieców, na których przemawiali: Wiktor Jedliński, Malinowski, Teofil Piłat, Kopec, Nycz i Sobiło. Wszędzie uchwalano rezolucje „Wyzwolenia” i na wniosek Jedlińskiego zawiązano rady chłopskie w Pławie, Korabinie, Stanach, Przyszowie, Łętowni i Wólce Łętowskiej⁴².

Drugim ugrupowaniem ludowym, które również było aktywne w kampanii wyborczej, było Stronnictwo Chłopskie. W lutym odbyło się osiem zgromadzeń, zorga-

³⁷ J. Madejczyk, *Wspomnienia*, Warszawa 1965, s. 128.

³⁸ J. Sudoł, *Moje wspomnienia z lat 1890–1945*, Kolbuszowa 1994, s. 126.

³⁹ APRz, zespół: *Wspomnienia Tomasza Sagana...*, s. 6-7.

⁴⁰ D. Półciwiartek, *Ruch ludowy w województwie lwowskim...*, s. 178.

⁴¹ APRz, zespół: 875, Okręgowa Komisja Wyborcza w Rzeszowie, sygn. 16, Afisze Okręgowej Komisji Wyborczej w Rzeszowie i Lwowie 1927–1928.

⁴² Archiwum Akt Nowych w Warszawie [dalej: AAN], zespół: Urząd Wojewódzki Lwowski, sygn. 974/6, s. 173.

nizowanych przez głównych działaczy tego stronnictwa, a zarazem kandydatów: Andrzeja Plutę, Eugeniusza Opolskiego, Marcina Sochę i Stanisława Janusza⁴³. Tomasz Sagan wspomina, że „(...) jeden jedyny wiec, jaki sanatorzy [tj. BBWR – przyp. DP] usiłowali zorganizować w okresie tych wyborów, nie powiódł się. Opanowali go ludowcy, nie dopuszczając sanatorów do głosu, natomiast przemawiali na nim dr Wiktor Jedliński z PSL »Wyzwolenie« i Tomasz Sagan imieniem SCh. Mówcy potępili politykę sanacji i samego Piłsudskiego”⁴⁴. Kandydatem stronnictwa został Marcin Socha.

Po wykluczeniu Jana Stapińskiego z SCh, postanowił on reaktywować Związek Chłopski. Partia ta ściśle współpracowała z BBWR. Z jej list w powiecie kandydował były poseł Wojciech Marchut⁴⁵.

Powiat nizański został przydzielony, podobnie jak przy ostatnich wyborach, do okręgu wyborczego nr 47 wraz z powiatami: rzeszowskim, jarosławskim, przeworskim i łańcuckim⁴⁶. Oto jak przedstawiały się szczegółowo listy z poszczególnymi kandydatami:

Lista nr 3: PSL „Wyzwolenie”

1. Wiktor Jedliński, lat 30, kandydat adwokacki, Jarosław,
2. Bolesław Koszacki, lat 51, rolnik, Leżajsk, pow. Łańcut,
3. Teofil Piłat, lat 51, rolnik, Nisko,
4. Jakub Piórkowski, lat 45, rolnik, Sietesz, pow. Przeworsk,
5. Franciszek Gilarski, lat 43, rolnik, Łowce, pow. Jarosław,
6. Franciszek Miazga, lat 25, rolnik, Brzoza Królewska, pow. Łańcut,
7. Józef Kocaj, lat 44, rolnik i naczelnik gminy, Świebodna, pow. Jarosław.

Lista nr 10: Stronnictwo Chłopskie

1. Andrzej Pluta, lat 58, rolnik, Szklary, pow. Rzeszów,
2. Marcin Socha, lat 35, urzędnik kolejowy, Rudnik n/Sanem, pow. Nisko,
3. Jan Sobek, lat 48, rolnik, Handzlówka, pow. Łańcut,
4. Eugeniusz Opolski, lat 41, rolnik-agronom, Brzezówka, pow. Rzeszów,
5. Stanisław Janusz, lat 41, rolnik, Mokra Strona, pow. Przeworsk,
6. Tomasz Wójcik, lat 38, rolnik, Rudna Wielka, pow. Rzeszów,
7. Antoni Kudła, lat 41, rolnik, Pełkinie, pow. Jarosław,
8. Leon Żygadło, lat 30, rolnik, Łopuszka Wielka, pow. Przeworsk⁴⁷.

Lista nr 14: Związek Chłopski

1. Józef Nadzieja, Rzeszów,
2. Jan Będziński, Grodzisko Dolne, pow. Łańcut,
3. Piotr Wojtuś, pow. Jarosław,
4. Wojciech Marchut, rolnik, Wolina, pow. Nisko,
5. Wincenty Cieśliński, rolnik, Krzeszowice, pow. Przeworsk,

⁴³ *Ibidem*, s. 174.

⁴⁴ APRz, zespół: Wspomnienia Tomasza Sagana..., s. 6.

⁴⁵ *Ruch wyborczy*, „Przyjaciel Ludu” nr 7 z 12 lutego 1928, s. 5.

⁴⁶ APRz, zespół: 875, Okręgowa Komisja Wyborcza w Rzeszowie, sygn. 4, Afisze Okręgowych Komisji Wyborczych w Rzeszowie i Lwowie 1922, s. 4.

⁴⁷ APRz, zespół: 875, Okręgowa Komisja Wyborcza w Rzeszowie, sygn. 16, Afisze Okręgowej Komisji Wyborczej w Rzeszowie i Lwowie 1927–1928.

6. Tomasz Głodowski, rolnik, Budziwój, pow. Rzeszów,

7. Antoni Kowal, rolnik, Stare Miasto, pow. Łańcut⁴⁸.

Tabela 2. Wyniki wyborów do Sejmu w 1928 r. w powiecie nizańskim

Miejscowości	Liczba mieszkańców uprawnionych do głosowania	Oddanych głosów ważnych	Liczba głosów oddanych na poszczególne listy								
			BBWR	Polska Partia Socjalistyczna	PSL „Wyzwolenie”	Stronnictwo Chłopskie	Związek Chłopski	Zjednoczenie Narodowe Żydowskie w Małopolsce	Blok Katolicko- Narodowy	Polski Blok Katolicki PSL „Piasł” i CHD	Stojatowczy
Powiat Nisko	29486	24241	4343	2145	469	12480	664	1081	796	266	23
Nisko	2532	2010	424	1033	46	249	19	152	18	6	2
Rudnik	1668	1220	195	202	-	324	1	280	39	-	-
Ulanów	1328	1170	510	72	-	40	14	307	2	3	12
Bojanów	603	508	25	4	22	67	-	9	-	-	-
Cholewiana Góra	608	479	79	-	3	370	-	24	1	3	-
Jeżowe	2132	1512	86	6	-	1227	-	46	8	50	-
Kamień	1897	1377	181	7	-	1077	1	48	3	40	-
Kłyżów	737	590	75	13	8	399	27	2	60	6	-
Kopki	699	591	70	17	-	309	-	-	4	3	-
Łętownia	1044	882	14	9	-	724	1	28	8	1	-
Łowisko	541	439	84	21	-	214	-	4	-	103	-
Pławo	824	687	80	189	8	333	10	13	53	1	-
Przędzel	673	633	57	16	1	545	-	6	-	-	-
Przyszów Kameralny	782	550	61	3	-	431	-	4	2	-	-
Pysznicza	1156	987	241	17	-	615	10	21	80	2	-
Stany	697	542	92	4	62	160	-	11	2	-	-
Wólka Łętowska	509	403	76	74	-	195	12	9	18	-	7
Zarzecze	716	602	117	87	4	112	254	6	15	-	-
Gminy pozostałe	10340	9037	1876	316	316	5089	315	111	483	48	2

Źródło: Statystyka Polski, *Statystyka wyborów do Sejmu i senatu odbytych 4 i 11 marca 1928 r.*, t. X, Warszawa 1930.

⁴⁸ *Ruch wyborczy*, „Przyjaciel Ludu”, nr 7 z 12 lutego 1928, s. 5.

Wybory w powiecie wygrało SCh, uzyskując 51% głosów. Drugą siłą polityczną był BBWR, na który głosowało 18% wyborców. Wielkim przegranym okazało się PSL „Piaś”, zdobywając zaledwie 1% głosów. Słaby wynik uzyskały również inne partie chłopskie: ZCh – 2,7% i PSL „Wyzwolenie” – 2%. Znikome było poparcie dla Stojałowczyków. Z pozostałych partii Socjaliści otrzymali 9% głosów, Żydzi – 4,4%, zaś Blok Katolicko-Narodowy – 3,2%.

Analiza wyników tylko stronnictw chłopskich w powiecie pokazuje, że zdecydowanie zwyciężyło tu Stronnictwo Chłopskie. Najlepszy wynik osiągnęło ono w Przędzeli – 86%, nieco mniejsze w Łętowni – 82% i Jeżowem – 81%. Pozostałe partie chłopskie nie uzyskały w żadnej z miejscowości powiatu nizańskiego poparcia na poziomie 50%. Najlepszy wynik uzyskał ZCh w Zarzeczcu – 42%, pokonując SCh i BBWR, natomiast PSL „Piaś” największe poparcie otrzymał w Łowisku – 23% głosów.

Zakończenie

W kolejnych wyborach, które odbyły się w 1930 r., ludowcy nizańscy nie wzięli udziału, gdyż 28 października 1930 r. Okręgowa Komisja Wyborcza w Rzeszowie unieważniła listy okręgowe, w tym listę Centrolewu, z wyjątkiem BBWR i listy narodowej. Zanim jeszcze do tego doszło, to 5 października został zwołany przez ZO SCh do Rudnika zjazd delegatów tejże partii w celu wyboru kandydata z terenu powiatu. Według sprawozdania policyjnego, frekwencja podczas zjazdu była niska – zaledwie 180 osób. Przed dokonaniem wyboru odczytano pismo byłego posła Marcina Sochy, który był wówczas nieobecny. Uzasadniał on swoją rezygnację z kandydowania na posła brakiem zaufania ludności i złym stanem zdrowia. Pismo Sochy przyjęte zostało z humorem. Następnie przemawiał Józef Karaś z Przędzela, który apelował do zebranych, aby wybrali sobie kandydata chłopą, który daje gwarancję, że „nie przejdzie jak jaki inteligent do innej partii”⁴⁹. Po przemówieniu Karasia nastąpiło głosowanie kartkami nad kandydatem do Sejmu. Socha otrzymał 48 głosów, Karaś 54, a Jan Piotroński z Wólki Łętowskiej 25 głosów. Wobec tego kandydatem na posła z powiatu nizańskiego został Józef Karaś. Jednak ta kandydatura nie wszystkim chłopom się spodobała. Sprawozdanie policyjne wspomina o pewnym zamęcie i rozbięciu wśród działaczy i sympatyków SCh⁵⁰.

Przez cały okres lat dwudziestych dominowały w powiecie nizańskim w działalności politycznej partie chłopskie. Po I wojnie światowej była to PSL-Lewica, następnie PSL „Wyzwolenie” i PSL „Piaś”, wreszcie SCh. Te stronnictwa cieszyły się wśród chłopów powiatu dużym poparciem. W tym okresie trzykrotnie odbyły się wybory parlamentarne, w których powiat zawsze zdobywał mandat. W 1919 r. posłem został Wojciech Marchut z PSL-Lewicy, a w latach 1922 i 1928 Marcin Socha, który za pierwszym razem reprezentował PSL „Piaś”, natomiast za drugim – SCh.

Analiza wyników wyborów parlamentarnych umożliwia w pewnym stopniu ocenę wpływów poszczególnych partii w powiecie. Właśnie dane statystyczne pokazują, jaka była popularność poszczególnych ugrupowań w danej miejscowości,

⁴⁹ AAN, zespół: Urząd Wojewódzki Lwowski, sygn. 974/8, Sprawozdanie tygodniowe za czas od 4 X do 10 X 1930 r., s. 13.

⁵⁰ *Ibidem*.

w powiecie czy też w okręgu wyborczym. Przy braku statystyk dotyczących poszczególnych partii, stanowią one świetny materiał porównawczy.

Ważną rolę w strukturach partii odgrywał poseł, często jako lider danego ugrupowania ludowego. Przykładem jest Marcin Socha z Rudnika, który początkowo był członkiem PSL „Piast”, a następnie przeszedł do Stronnictwa Chłopskiego. Wraz z jego odejściem partię Witosa w powiecie opuściło wielu chłopów. Często wówczas bywało tak, że za liderem podążali też inni członkowie i zwolennicy.

Bibliografia

Źródła

Archiwum Akt Nowych w Warszawie

Zespół: Urząd Wojewódzki Lwowski, sygn. 974/6, 974/8.

Archiwum Państwowe w Rzeszowie

Zespół: 875, Okręgowa Komisja Wyborcza w Rzeszowie, sygn. 4, Afisze Okręgowych Komisji Wyborczych w Rzeszowie i Lwowie 1922;

Zespół: 875, Okręgowa Komisja Wyborcza w Rzeszowie, sygn. 11, Protokoły z posiedzeń, czynności i głosowania Obwodowych Komisji Wyborczych, powiat Nisko 1922;

Zespół: 875, Okręgowa Komisja Wyborcza w Rzeszowie, sygn. 16, Afisze Okręgowej Komisji Wyborczej w Rzeszowie i Lwowie 1927–1928;

Zespół: Wspomnienia Tomasza Sagana, sygn. 787.

Archiwum Zakładu Historii Ruchu Ludowego w Warszawie

Zespół: Pamiętniki i wspomnienia, sygn. 103, Konstanty Radomski, *Kronika założenia i rozwoju ruchu ludowego w Kamieniu*.

Rocznik Statystyki RP 1928, Warszawa 1928.

Statystyka wyborów do Sejmu i Senatu odbytych 5 i 12 listopada 1922 r., t. VIII, Warszawa 1926.

Statystyka wyborów do Sejmu i Senatu odbytych 4 i 11 marca 1928 r., t. X, Warszawa 1930.

Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego (zbiory specjalne)

Półciwiartek D., *Ruch ludowy w województwie lwowskim w latach 1918–1939*, praca doktorska napisana pod kier. prof. dr. hab. Mariana Stolarczyka, Rzeszów 2009 (sygn. PD/202).

Wspomnienia

Majejczyk J., *Wspomnienia*, Warszawa 1956.

Sudoł J., *Moje wspomnienia z lat 1890–1945*, Kolbuszowa 1994.

Prasa

„Przyjaciel Ludu” 1919–1928.

„Piast” 1919–1928.

„Chłopski Sztandar” 1922.

Opracowania

- Ajnenkiel A., *Parlamentaryzm II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1975.
- Borkowski J., *Ludowcy w II Rzeczypospolitej*, część 1, Warszawa 1987.
- Cimek H., *Tomasz Dąbal 1890–1937*, Rzeszów 1993.
- Garlicki A., *Drugiej Rzeczypospolitej początki*, Wrocław 2002.
- Jachymek J., *Polskie Stronnictwo Ludowe – Lewica 1913–1924*, Lublin 1991.
- Lato S., *Ruch ludowy wobec sanacji*, Rzeszów 1985.
- Rzepecki T., *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej 1919 roku*, Poznań 1920.
- Szaflik J.R., *Polskie Stronnictwo Ludowe Piast 1926–1931*, Warszawa 1970.
- Szaflik J.R., *Ruch ludowy w okresie Drugiej Rzeczypospolitej [w:] Życie polityczne w Polsce 1918–1939*, Wrocław 1985.
- Walczak E., *Chłopskie Stronnictwo Radykalne 1919–1928*, Wrocław 2002.

Abstract

Peasant Party Members of the Nisko District in the Parliamentary Elections of 1919–1928

In this period, the main peasant parties that were active in the county were: the PSL-Lewica (Polish People's Party and the Left wing) the PSL-Piast, the PSL-Wyzwolenie, the Związek Chłopski (Peasant Union) and the Stronnictwo Chłopskie (Peasant Party). During this period, the peasants of the Nisko district always had their own representative in parliament. During the election campaigns, the various peasant parties fiercely competed for electoral support. In the first elections to the Sejm, the PSL-Lewica won decisively, and the county elected Wojciech Marchut as a member of parliament.

In the second elections to the Sejm of the first term in 1922, four peasant parties from Nisko district stood to compete for seats in the parliament: PSL "Piast", PSL "Wyzwolenie", PSL-Lewica and the Chłopskie Stronnictwo Radykalne (Peasant Radical Party). Each party had two representatives from the county. Eventually, the PSL "Wyzwolenie" won, but it did not receive a mandate due to the poor results in other districts. Thus, Marcin Socha of the PSL "Piast" became an MP from the Nisko district.

An even greater breakdown of the peasant vote took place during the elections to the Sejm of the second term in 1928. This time five peasant groups competed for seats in the Nisko district: PSL „Wyzwolenie”, Stronnictwo Chłopskie (hereinafter: SCh), PSL „Piast”, Związek Chłopski and Stojałowczycy. SCh, a new party formed two years prior, won and the mandate was again given to Marcin Socha, who had previously left PSL "Piast" and joined SCh. The Witos party suffered a resounding defeat. This may have been mainly due to Socha and his supporters moving to SCh.

In the elections to the Sejm of the third term in 1930, the Centrolew list, which included peasant parties, was ultimately invalidated and the peasants could not vote for "their" representative this time.

The electoral campaign was a time where the various peasant groups and their main representatives and candidates were very active. It was a time where the population could learn more about the representatives and any given peasant party's program. As soon as the elections ended, so too did the increase in political activity.

Keywords:

Wojciech Marchut, Marcin Socha, PSL-Lewica, PSL „Piast”, Stronnictwo Chłopskie, Związek Chłopski.